

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՀ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ
ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ
ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻ
ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

2(2) 2018

Երևան - 2019

Հրատարակության և երաշխավորել
ԵՊՀ գիտական խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան

Գլխավոր խմբագրի տեղակալներ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Մ. Հայկյանց
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան

Խմբագրակազմ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբուզյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիլբանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Հովհաննիսյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Վ. Ն. Այվազյան

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
Երևանի պետական
համալսարան

Խմբագրության հասցեն՝ ՀՀ,
0025, Երևան, Ալեք
Մանուկյան 1, ԵՊՀ
իրավագիտության
ֆակուլտետ:
Հեռ.՝ (060) 71-02-43

Էլ. կայք՝ publications.yసు.am
publishing.yసు.am

Խմբագրությունը կարող է
հրապարակել նյութեր՝
համամիտ չլինելով
հեղինակների
տեսակետներին:

e-mail: law@ysu.am
Տպագրական 29 մամուլ:

Տպաքանակը՝ 100
Հանձնված է շարվածքի՝
15.01.2019
Հանձնված է տպագրության՝
02.05.2019

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Արթուր Վաղարշյան ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՎ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐԻ ՀԱՐԱԲԵՐԱԿՅՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ ԳՈՐԾՈՒՄ.....	7
Ալվարո Ալեքսանյան ԳԱՐԵԳԻՆ ՆՇԴԵՀԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԱՅԱՑՔՆԵՐԸ..	17
Կարեն Ամիրջյան ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱՅՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ	29
Հայկ Մարտիրոսյան ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱԽԼԻԴՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ...	41
Վիկտորյա Օհանյան ՑԱՆԿԱԼԻ ՎԱՐՔԱԳԾԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԽԹԱՆՄԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ. ՓԱՓՈԿ ՈՒՂՂՈՐԴՄԱՆ ՏԵՍՈՒԹՅԱՆ (NUDGE THEORY) ԿԻՐԱՌՈՒԹՅՈՒՆԸ.....	49
Վարդան Այվազյան ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՆՈՐ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՐԳԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՅՈՒՄ	65
Անահիտ Մանասյան ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՃԱԽԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՐԴԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ՄՏԱԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ	79

Սամվել Մուրադյան	
ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԽԱԽՏՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ	
ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՅ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԸ.....	93
Գևորգ Դանիելյան	
ԵՐԵՒԱՅԻ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՏՎՅԱԼՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱՀԱՐՅԵՐԸ.....	111
Կարեն Հակոբյան	
ՊԱՏՇԱՃ ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԱՐԺԵՔԸ.....	129
Հասմիկ Ենգոյան	
ՀԱՐԿԱՅԻՆ ՄԱՐՄՆԻ ԿՈՂՄԻՅ ՎԵՐԱՀՄԿՎՈՂ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԻ ԳԾՈՎ ԺԱՄԿԵՏԱՆՅ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՍ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆԸ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՆՈՒՄՆԵՐԻՆ ՄԱՍՆԱԿՅԵԼՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻՅ ԶՐԿԵԼՈՒ ՀԻՄՔ	141
Սայադ Բաղայյան	
ՔԱՂԱՔԱՅԻԱԿԱՆ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱՄՐԱԳՐՈՒՄԸ ԵՎ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ.....	150
Արսեն Հովհաննիսյան	
ՀԱԿԱՄՐՅԱԿՑԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՐԳԵԼՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ.....	162
Արմենուհի Չիֆլիկյան	
ՎԻՐԱՎՈՐԱՆՔԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ	176
Սոնա Թևանյան	
ԷԼԵԿՏՐԱԷՆԵՐԳԻԱՆ ՈՐՊԵՍ ՔԱՂԱՔԱՅԻԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՕԲՅԵԿՏ.....	190
Վահե Հովհաննիսյան	
ՎՆԱՄԻ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ՈՂՋԱՄԻՏ ԺԱՄԿԵՏՈՒՄ ԳՈՐԾԻ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԽԱԽՏՄԱՆ ԲԱՑԱՍԱԿԱՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԻ ՎԵՐԱՑՄԱՆ ԵՎ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌՈՒՑԱԿԱՐԳ	203

Մերզեյ Մեդրյան	
ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ	
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ	
ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՒՄ (ԳՈՐԾՈՂ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ	
ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ).....	216
Аида Искоян	
ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ	
И ОХРАНЫ РАСТИТЕЛЬНОГО МИРА СЕНОКОСОВ И	
ПАСТБИЩ.....	238
Տիգրան Մարկոսյան	
ՀԱՅՅԱՅԻՆ ՎԱՂԵՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԸ ԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ	
ԽՆԱՅՈՂՈՒԹՅԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ.....	250
Օլիմպիա Գեդամյան	
ՈՌՈԳՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՄԱՍՆԱԿՑԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ	
ԻՆՍՏԻՏՈՒՏՆ ՈՒ ԱՌԿԱ ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀՀ-ՈՒՄ... 262	
Հեղինե Գրիգորյան	
ԶՐՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ԹՈՒՅԼՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԸ	
ՀՀ-ՈՒՄ. ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ ԵՎ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ	
ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ.....	276
Տիգրան Խաչիկյան	
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ԻՐԱՎԱԶՈՓՈՒԹՅԱՆ ԴԱՏԱԿԱՆ	
ԳՆԱՀԱՏՈՒՄԸ ԳՈՐԾԻ ՓԱՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐԻ Ի	
ՊԱՇՏՈՆԵ ՊԱՐԶՄԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔԻ ԻՐԱՑՄԱՆ	
ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ.....	292
Աշխեն Ղարապյան	
ՎՃՌԱԲԵԿ ԲՈՂՈՔԱՐԿՄԱՆ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ	
ՀՀ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ.....	302
Աննա Մարգարյան	
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՄԻԶԱՎԱՅՐԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՆՉԱՓԱՀԱՄԻ	
ՀԱՆՑԱՎՈՐ ԿԱՄ ՇԵՂՎՈՂ ՎԱՐՔԱԳԾԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ	
ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ.....	320

Աննա Վարդապետյան	
ԲԼԱՆԿԵՏԱՅԻՆ ՆՈՐՄԵՐՈՎ ՀԱՆՅԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՈՐԱԿՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.....	335
Ժենյա Ստեփանյան	
ՀԱՆՅԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՌԵՅԻԴԻՎԻ ԵՎ ԴԱՏՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐԱԿՅՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՅԵՐ	352
Գոհար Հակոբյան	
ԸՆՏԱՆԻՔՈՒՄ ԲՌՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԿԱՆԱՆՅ ԴԵՄ ԲՌՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ ՔՐԵԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ՇՈՒՐՁ	370
Սամվել Դիլբանդյան	
ՆԱԽԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՏՎՅԱԼՆԵՐԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿՄԱՆ ԱՆԹՈՒՅԼԱՏՐԵԼԻՈՒԹՅՈՒՆԸ	386
Սերգեյ Սարաբյան	
ՀԵՏԱԽՈՒՋՄԱՆ ՄԵՋ ԳՏՆՎՈՂ ՄԵՂԱԴՐՅԱԼԻՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼԵԼԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՇԵՌԱԿԱ (ՄԵՂԱԴՐՅԱԼԻ ԲԱՅԱԿԱՅՈՒԹՅԱՄԲ) ԿԱԼԱՆԱՎՈՐՄԱՆ ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ (ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՉԱՓԱՆԻՇՆԵՐԻ, ԳՈՐԾՈՂ ՕՐԵՆՄԴՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԴԱՏԱԿԱՆ ՊՐԱԿՏԻԿԱՅԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ).....	396
Վահե Ենգիբարյան	
ՔՆՆՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿՐԻՄԻՆԱԼԻՍՏԻԿԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ	415
Նելլի Աղաբաբյան	
ԱՆՉԱՓՈՒՄ ՏՈՒԺՈՂՆԵՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԵՎ ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՇԱՇԵՐԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԵՎ ՔՐԵԱԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱՀԱՐՅԵՐ	430
Արման Սարգսյան	
ԵՎՐԱՍԻԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎԱՆՈՐՄԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ	454

**ՎՃՌԱԲԵԿ ԲՈՂՈՔԱՐԿՄԱՆ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ
ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀՀ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ**

Աշխեն Ղարալյան
*ԵՂՀ քաղաքացիական դատավարության ամբիոնի սահստենտ,
իրավ. գիտ. թեկնածու*

2015 թվականի փոփոխություններով ՀՀ Սահմանադրությունը հստակեցրեց Վճռաբեկ դատարանի դերը և գործառույթները ՀՀ դատական համակարգում՝ ամրագրելով, որ *Հայաստանի Հանրապետությունում բարձրագույն դատական ատյանը, բացառությամբ սահմանադրական արդարադատության ոլորտի, Վճռաբեկ դատարանն է: Վճռաբեկ դատարանը դատական ակտերն օրենքով սահմանված լիազորությունների շրջանակներում վերանայելու միջոցով՝ 1) ապահովում է օրենքների և այլ նորմատիվ իրավական ակտերի միատեսակ կիրառությունը. 2) վերացնում է մարդու իրավունքների և ազատությունների հիմնարար խախտումները:* Սահմանադրական փոփոխություններին համահունչ 2018 թվականի փետրվարի 9-ին ընդունված և 2018 թվականի ապրիլի 9-ին ուժի մեջ մտած ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքը¹ նորովի կարգավորեց վճռաբեկության վարույթը Վճռաբեկ դատարանի սահմանադրական գործառույթների լիարժեք իրականացման համար նախատեսելով համապատասխան դատավարական ընթացակարգեր: Նոր կարգավորումների իրացումը, սակայն, դատական պրակտիկայում ի հայտ բերեց որոշակի խնդիրներ, որոնց լուծումն օրենսդրի կողմից օբյեկտիվ անհրաժեշտություն է դատական պաշտպանության իրավունքի արդյունավետ իրականացման համար, որի տարրերից է նաև բողոքարկման իրավունքը:

ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 388-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է, որ Վճռաբեկ դատարանը վճռաբեկ բողոքի հիման վրա **նույն օրենսգրքով նախատեսված դեպքերում և կարգով** քննում է վերաքննիչ դատարանի եզրափակիչ և միջանկյալ

¹ ՀՕ-110-Ն, ՀՀՊՏ 2018.03.05/16(1374):

դատական ակտերի դեմ բերված վճռաբեկ բողոքները: Վերաքննիչ դատարանի եզրափակիչ դատական ակտերն են առաջին ատյանի դատարանի եզրափակիչ դատական ակտերի դեմ բերված բողոքի քննության արդյունքով կայացրած, ինչպես նաև վերաքննիչ բողոքի ընդունումը մերժելու, վերաքննիչ վարույթը կարճելու մասին որոշումները: ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի տրամաբանությունից հետևում է, որ միջանկյալ դատական ակտեր են համարվում որպես եզրափակիչ չնշված որոշումները, որոնք կայացվում են առանձին ակտի ձևով կամ արձանագրային որոշմամբ: Հետևաբար վերաքննիչ դատարանի կողմից կայացվող միջանկյալ դատական ակտեր կարող են համարվել վերաքննիչ բողոքը վերադարձնելու, գործի վարույթը կասեցնելու, դատական տուգանք նշանակելու, վերաքննիչ դատարանի որոշման մեջ տեղ գտած վրիպակները, գրասխալները և թվաբանական սխալներն ուղղելու կամ դրանց վերաբերյալ միջնորդությունը մերժելու մասին որոշումները, ինչպես նաև առաջին ատյանի դատարանի միջանկյալ դատական ակտերի դեմ բերված վերաքննիչ բողոքների քննության արդյունքով վերաքննիչ դատարանի կողմից կայացվող որոշումները: Օրենսդիրը վերաքննիչ դատարանի թե՛ եզրափակիչ, և թե՛ միջանկյալ դատական ակտերի դեմ վճռաբեկ բողոք բերելու իրավական հնարավորությունը պայմանավորել է ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված **դեպքերով**: ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 155-րդ, 371-րդ, 380-րդ և 384-րդ հոդվածների կարգավորումներից ուղղակիորեն հետևում է, որ վերաքննիչ դատարանի այնպիսի միջանկյալ դատական ակտերը, ինչպիսիք են դատական տուգանք կիրառելու, վերաքննիչ բողոքը վերադարձնելու, գործի վարույթը կասեցնելու և վերաքննիչ դատարանի որոշման մեջ տեղ գտած վրիպակները, գրասխալները և թվաբանական սխալներն ուղղելու կամ դրանց վերաբերյալ միջնորդությունը մերժելու մասին որոշումները, ենթակա են բողոքարկման: Ինչ վերաբերում է առաջին ատյանի դատարանի միջանկյալ դատական ակտերի դեմ բերված վերաքննիչ բողոքների քննության արդյունքով վերաքննիչ դատարանի կողմից կայացվող որոշումների բողոքարկման հնարավորությանը, ապա այս հարցում առկա է օրենսդրական անորոշություն, որն իր հերթին հանգեցրել է հակասական դատական պրակտիկայի ձևավորման: Նախ պետք է նշել, որ վերաքննույթ-

յան կարգով բողոքարկման ենթակա են առաջին ատյանի դատարանի այնպիսի միջանկյալ դատական ակտեր, որոնք անմիջականորեն կապված են արդար դատաքննության իրավունքի տարր համարվող դատարանի մատչելիության իրավունքի իրացման հետ: Այդպիսիք են, մասնավորապես, հայցադիմումի ընդունումը մերժելու, հայցադիմումը վերադարձնելու մասին որոշումները, ինչպես նաև գործի վարույթը կասեցնելու, գործի վարույթը վերսկսելու վերաբերյալ միջնորդությունը մերժելու մասին դատարանի որոշումները: Օրենսդրական անորոշության պայմաններում ստացվում է, որ նշված որոշումների վերանայման արդյունքում վերաքննիչ դատարանի որոշումները վճռաբեկության կարգով բողոքարկման ենթակա չեն, ինչը հավաստվում է նաև դատական պրակտիկայում արձանագրված դեպքերով: Մասնավորապես, թիվ ԵԴ/15861/02/18 քաղաքացիական գործով Երևան քաղաքի ընդհանուր իրավասության դատարանի 24.08.2018 թվականի որոշմամբ հայցադիմումը վերադարձվել է, ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 10.10.2018 թվականի որոշմամբ բողոք բերած անձի [հայցվորի] վերաքննիչ բողոքը մերժվել է, և դատարանի 24.08.2018 թվականի «Հայցադիմումը վերադարձնելու մասին» որոշումը թողնվել է անփոփոխ: ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի 10.10.2018 թվականի որոշման դեմ [հայցվորի] կողմից բերվել է վճռաբեկ բողոք, որը ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատի 05.12.2018 թվականի որոշմամբ թողնվել է առանց քննության այն պատճառաբանությամբ, որ «*տվյալ դեպքում սույն վճռաբեկ բողոքը ներկայացվել է Վերաքննիչ դատարանի 10.10.2018 թվականի որոշման դեմ, այսինքն այն դատական ակտի դեմ, որի բողոքարկման դեպք և կարգ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված չէ*»¹: Փաստորեն դատական պրակտիկան ընթանում է այն ուղղությամբ, որ առաջին ատյանի դատարանի միջանկյալ դատական ակտերի դեմ բերված վերաքննիչ բողոքների քննության արդյունքով վերաքննիչ դատարանի կողմից կայացվող որոշումները վճռաբեկության կարգով բողոքարկման ենթակա չեն: Ընդ որում՝ հստակ չէ՝ արդյոք օրենսդրի կամքն ուղղված

¹ Նույնաբովանդակ որոշումներ են կայացվել նաև թիվ ԵԴ/6326/02/18 և թիվ ՍԴ1/0225/02/18 գործերով:

է եղել այդ որոշումների՝ վճռաբեկության կարգով բողոքարկման ոչ ենթակա լինելուն, թե պարզապես առկա է բացթողում: Ինչպես արդեն նշվել է, դրանց որոշները, մասնավորապես՝ հայցադիմումը վերադարձնելու և հայցադիմումի ընդունումը մերժելու վերաբերյալ որոշումներն ուղղակիորեն առնչվում են անձի՝ դատարանի մատչելիության իրավունքի հետ և ենթակա են բողոքարկման միայն անմիջական կարգով: Այդ որոշումների կայացման գործընթացում ևս կարող են թույլ տրվել մարդու իրավունքների հիմնարար խախտումներ, կամ օբյեկտիվորեն կարող է առկա լինել օրենքի միատեսակ կիրառության անհրաժեշտություն: Այդ մասին կարող է փաստել նաև ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատի պրակտիկայի ուսումնասիրությունը: Օրինակ՝ թիվ ԵԱՆԴ/3828/02/15 քաղաքացիական գործով 22.07.2016 թվականի որոշման շրջանակում ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատը, իրացնելով իր՝ օրենքի միատեսակ կիրառության ապահովման գործառնությունը, անդրադարձել և դիրքորոշում է արտահայտել այն խնդրի վերաբերյալ, թե արդյոք քաղաքացիական գործի հարուցման փուլում հայցադիմում ներկայացնելիս հայցվոր կողմի վրա կարող է դրվել պատասխանողի բնակության կամ գտնվելու վայրի վերաբերյալ ապացույցներ ներկայացնելու պարտականություն: Կամ թիվ ԵԱՔԴ/0229/02/16 քաղաքացիական գործով 07.06.2017 թվականի որոշմամբ ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատն անդրադարձել է այն հարցին, թե ենթակա է արդյոք դատական պաշտպանության Հաագայի կոնվենցիայով նախատեսված՝ երեխային իրեն վերադարձնելու ծնողի իրավունքը: Վեճի՝ դատարանում քննության ենթակա լինելու հարցին ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատն անդրադարձել է նաև թիվ ԵԿԴ/5797/02/15 քաղաքացիական գործով 01.08.2016 թվականի որոշմամբ՝ հայտնելով ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի արտահայտած դիրքորոշումից տարբերվող դիրքորոշում:

Վերոգրյալից հետևում է, որ հայցադիմումի ընդունելության փուլի առանձին հարցերի վերաբերյալ ևս կարող է առկա լինել օրենքի միատեսակ կիրառության ապահովման անհրաժեշտություն, ուստի դատավարության այդ փուլում կայացվող որոշումների՝ վճռաբեկության կարգով բողոքարկման իրավական հնարավոր-

րության սահմանափակումն արդարացված համարվել չի կարող: Այս կապակցությամբ տեղին է հիշատակել Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի դիրքորոշումը, համաձայն որի՝ Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների մասին եվրոպական կոնվենցիան (այսուհետ նաև՝ Կոնվենցիա) պայմանավորվող պետություններին չի պարտադրում ստեղծել վերաքննիչ կամ վճռաբեկ դատարաններ, այնուամենայնիվ, եթե ստեղծվել է, պետք է ապահովվի, որ շահագրգիռ անձինք այդ դատարաններում ևս օգտվեն Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածով նախատեսված՝ արդար դատաքննության հիմնարար երաշխիքներից, այդ թվում՝ քաղաքացիական իրավունքների և պարտականությունների կապակցությամբ դատարանի մատչելիությունից¹: *Հետևում է, որ առաջին ատյանի դատարանի միջանկյալ դատական ակտերի դեմ բերված վերաքննիչ բողոքների քննության արդյունքով վերաքննիչ դատարանի կողմից կայացվող որոշումները ևս պետք է վճռաբեկության կարգով բողոքարկման ենթակա լինեն՝ հաշվի առնելով դրանց կարևորությունը շահագրգիռ անձի՝ դատարանի մատչելիության իրավունքի իրացման հարցում, ուստի անհրաժեշտ է ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում կատարել համապատասխան լրացում՝ վճռաբեկության կարգով բողոքարկման հնարավորությունը սահմանելով նաև դատական այս ակտերի համար:*

Հարկ է նկատի ունենալ, որ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 361-րդ հոդվածի համաձայն՝ վերաքննության կարգով բողոքարկման են ենթակա նաև առաջին ատյանի դատարանի այլ որոշումներ՝ օրենքով սահմանված դեպքերում: Այդպիսին, մասնավորապես, կարող են լինել «Մասնկության մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված կարգով կայացվող որոշումները: Ընդ որում՝ նման դիրքորոշում հայտնել է նաև ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատը թիվ ԿԴ/0023/04/17 և թիվ ԵԿԴ/0612/04/16 գործերով կայացված որոշումների շրջանակում: Մասնավորապես թիվ ԵԿԴ/0612/04/16 գործով 14.11.2018 թվականի որոշման շրջանակում ՀՀ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ «... ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքը բողոքարկ-

¹ Տե՛ս «Delcourt v. Belgium» գործով ՄԻԵԴ-ի 17.01.1970 թ. վճիռը, «Sialkowska v. Poland» գործով ՄԻԵԴ-ի 22.03.2007 թ. վճիռը:

ման ենթակա որոշումների ցանկը սպառիչ չի սահմանել. օրենսդիրը նախատեսել է վերաքննության կարգով որոշումների բողոքարկման հնարավորություն նաև այն դեպքում, երբ այդ իրավունքը սահմանված է այլ օրենքներով: Հիմք ընդունելով «Սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 20-րդ հոդվածի կարգավորումը՝ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրում է, որ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 361-րդ հոդվածի 15-րդ կետով նշված «այլ որոշումներ» եզրույթի տակ պետք է ընդգրկվի նաև ֆինանսական առողջացման ծրագիր ներկայացնելու ժամկետը երկարաձգելու վերաբերյալ որոշումը՝ հաշվի առնելով վերջինիս էությունը՝ մասնավորապես այն հանգամանքը, որ նշված որոշման արդյունքում լրացուցիչ հնարավորություն է ստեղծվում պարտապանի ֆինանսական առողջացման համար, ինչը սնանկության վարույթի նպատակներից մեկն է: Վերը նշված դիրքորոշումն արտահայտելիս Վճռաբեկ դատարանը կարևորում է, որ սնանկության վարույթն ունի առանձնահատկություններ, այն չի սահմանափակվում միայն պարտապանին սնանկ ճանաչելով և սնանկության վարույթն ավարտելով, այլ ներառում է պարտապանին սնանկ ճանաչելուց հետո ծագած մի շարք առանձին փուլեր, որոնցից յուրաքանչյուրն առաջացնում է կարևոր իրավական հետևանքներ: Վճռաբեկ դատարանը կարևորում է, որ սնանկության վարույթում որոշակի ակտեր իրենց բնույթով այնպիսին են, որ կարող են առանցքային համարվել սնանկության վարույթի հետագա ընթացքի համար, որով էլ պայմանավորվում է այդ ակտերի համար բողոքարկման հնարավորություն նախատեսելը: Անդրադառնալով սույն գործով Վերաքննիչ դատարանի որոշման՝ վճռաբեկության կարգով բողոքարկման հնարավորությանը՝ Վճռաբեկ դատարանը հարկ է համարում արձանագրել, որ թեև Վերաքննիչ դատարանը 18.09.2018 թվականի որոշմամբ սահմանել է, որ այն բողոքարկման ենթակա չէ, այդուհանդերձ, այն ենթակա է բողոքարկման՝ հիմք ընդունելով սնանկության վարույթի առանձնահատկությունների վերաբերյալ վերոգրյալ վերլուծությունները»: Փաստորեն սնանկության վարույթում առաջին աստիճանի դատարանի կողմից կայացված որոշումների վերանայման արդյունքում վերաքննիչ դատարանի որոշումների վճռաբեկության կարգով բողոքարկման իրավական հնարավորությունը Վճռաբեկ դատարանը պայմանավորել է գուտ սնանկու-

թյան վարույթի առանձնահատկություններով՝ առանց վկայակոչելու այն իրավական հիմքը, որից բխեցվում է այդպիսի հնարավորությունը: Վճռաբեկ դատարանի նման պրակտիկան արդարացված է այն առումով, որ հակառակ պարագայում սնանկության վարույթի համար էական նշանակություն ունեցող որոշումների գերակշիռ մասի վերանայումը պետք է ավարտվեր միայն վերաքննության փուլով, այն դեպքում, երբ դրանցում բարձրացված հարցերի կապակցությամբ ևս կարող է առկա լինել օրենքի միատեսակ կիրառության ապահովման կամ մարդու իրավունքների հիմնարար խախտումը վերացնելու անհրաժեշտություն: Հետևաբար այդ որոշումների՝ վճռաբեկության կարգով բողոքարկման սահմանափակումը որևէ կերպ հիմնավոր համարվել չի կարող: Այլ հարց է, որ դատական պրակտիկան իր կողմից առաջարկվող լուծումներով ևս թելադրում է համապատասխան օրենսդրական փոփոխության անհրաժեշտությունը:

Վճռաբեկության վարույթի հաջորդ հիմնախնդիրը վերաբերում է վճռաբեկ բողոք բերելու իրավունք ունեցող անձանց: Օրենսդիրը նման իրավունք վերապահել է գործին մասնակցող անձանց, ինչպես նաև գլխավոր դատախազին և նրա տեղակալներին՝ օրենքով նախատեսված դեպքերում: ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 389-րդ հոդվածի 3-րդ մասը միաժամանակ սահմանում է, որ գործին մասնակից չդարձած անձինք վճռաբեկ բողոք բերելու իրավունք ունեն իրենց ներկայացրած վերաքննիչ բողոքի քննության արդյունքով կայացված որոշման, իրենց ներկայացրած վերաքննիչ բողոքը վերադարձնելու, վերաքննիչ բողոքը վարույթ ընդունելը մերժելու, իրենց ներկայացրած վերաքննիչ բողոքի հիման վրա հարուցված վերաքննիչ վարույթը կարճելու կամ գործի վարույթը կասեցնելու մասին որոշումների, ինչպես նաև նույն օրենսգրքի 383-րդ և 384-րդ հոդվածներով նախատեսված հարցերով վերաքննիչ դատարանի կայացրած որոշումների դեմ: Փաստորեն գործին մասնակից չդարձված անձինք Վճռաբեկ դատարանի կայացրած որոշումների դեմ բողոք բերելու իրավունք չունեն: Օրենսդրի այս կարգավորման հիմքում հավանաբար ընկած է այն տրամաբանությունը, որ գործին մասնակցող անձանց ճիշտ շրջանակը՝ որպես գործը դատաքննության նախապատրաստելու փուլի խնդիր, կարող է լուծվել և որոշվել միայն առաջին ատյանի դատարանում գործի

քննության ժամանակ¹: Մասնավորապես ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 167-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետի համաձայն՝ առաջին ատյանի դատարանը նախնական դատական նիստի ընթացքում պարզում է դատավարության մասնակիցների կազմը, լուծում է գործի քննությանն այլ անձանց ներգրավելու հարցը, իսկ նույն օրենսգրքի 38-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ եթե առաջին ատյանի դատարանը գտնում է, որ դատական ակտը կարող է անխուսափելիորեն ազդել որոշակի անձանց իրավունքների և պարտականությունների վրա, ապա ծանուցում է տվյալ անձանց՝ որպես վեճի առարկայի նկատմամբ ինքնուրույն պահանջներ չներկայացնող երրորդ անձ ներգրավվելու նրանց իրավունքի և դրա իրականացման կարգի վերաբերյալ: Այլ կերպ ասած՝ առաջին ատյանի դատարանի լիազորությունն է ճիշտ որոշել գործին մասնակցող անձանց շրջանակը, և այդ լիազորության ոչ պատշաճ իրականացման պարագայում բողոք բերելու հիմք համարվող դատական սխալը թույլ է տրվում հենց առաջին ատյանի դատարանի կողմից: Մինչդեռ վերադաս դատական ատյանները նման լիազորություն չունեն, ինչով էլ պայմանավորված՝ օրենսդիրը սահմանել է, որ գործին մասնակից չդարձված անձինք, որոնց իրավունքների և պարտականությունների վերաբերյալ կայացվել է դատական ակտ, ունեն վերաքննիչ բողոքարկման իրավունք, իսկ վճռաբեկ բողոքարկման իրավունքից կարող են օգտվել միայն սահմանափակ դեպքերում, այն է՝ երբ արդեն իսկ իրացրել են իրենց վերաքննիչ բողոքարկման իրավունքը, սակայն համաձայն չեն վերաքննիչ դատարանի դատական ակտի հետ, կամ երբ վերաքննիչ բողոքարկման իրավունքի իրացումն է սահմանափակվել:

Վերոգրյալով հանդերձ՝ դատական պրակտիկայում որոշակի հակասությունների տեղիք է տալիս ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 391-րդ հոդվածի 3-րդ մասի կարգավորումը, որն ամրագրում է, որ գործին մասնակից չդարձած այն անձինք, որոնց իրավունքների և պարտականությունների վերաբերյալ կայացվել է եզրափակիչ դատական ակտ, իրավունք ունեն վճռաբեկ բողոք բերելու երեք ամսվա ընթացքում՝ սկսած այն օրվանից, երբ

¹ Տե՛ս *Бекон Я.Х.*, Подготовка дела к судебному разбирательству в гражданском судопроизводстве, М., Волтерс Клувер, 2010, էջ 39-41:

իմացել են կամ կարող էին իմանալ այդ դատական ակտի կայացման մասին: Հակասությունների տեղիք է տալիս նաև ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 390-րդ հոդվածի կարգավորումը, որը սահմանում է վճարելի բողոք բերելու հիմքերը: Մասնավորապես նույն հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ դատավարական իրավունքի նորմերը համարվում են խախտված կամ սխալ կիրառված, եթե առկա է նույն օրենսգրքի 365-րդ հոդվածով նախատեսված հիմքերից որևէ մեկը, իսկ նույն օրենսգրքի 365-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 10-րդ կետով նախատեսված հիմք է այն դեպքը, երբ դատական ակտն ազդում է գործին մասնակից չդարձած անձանց իրավունքների և պարտականությունների վրա, բացառությամբ այն դեպքի, երբ դատարանը քննվող գործի մասին ծանուցել է տվյալ անձին, սակայն նա չի ցանկացել ներգրավվել գործին: Այսինքն՝ վերոգրյալ հոդվածներով, սահմանելով վճարելի բողոքարկման իրավունքի իրացման ժամկետը և հիմքը, օրենսդիրն անուղղակիորեն գործին մասնակից չդարձված անձանց իրավունք է վերապահել բողոքարկել նաև Վճարելի դատարանի դատական ակտերը:

Նման հակասություն առկա էր նաև 17.06.1998 թվականին ընդունված, 01.01.1999 թվականին ուժի մեջ մտած և 09.04.2018 թվականին ուժը կորցրած (այսուհետ՝ Նախկին օրենսգիրք) ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի¹ համապատասխան կարգավորումների պարագայում: Ընդ որում՝ ՀՀ Սահմանադրական դատարանը 14.09.2010 թվականի թիվ ՄԴՈ-914 որոշմամբ անդրադարձել է Նախկին օրենսգրքի նույնաբովանդակ կարգավորումներին՝ արձանագրելով, որ «...չնայած նրան, որ Նախկին օրենսգրքի 223-րդ հոդվածում գործին մասնակից չդարձած անձինք մատնանշված չեն որպես վճարելի բողոք բերելու իրավունք ունեցող անձինք, այնուամենայնիվ, նշված անձանց վճարելի բողոք բերելու իրավունքն ամրագրված է Նախկին օրենսգրքի՝ «Վճարելի բողոք բերելու ժամկետները» վերտառությամբ 229-րդ հոդվածի 3-րդ կետում, որի համաձայն՝ գործին մասնակից չդարձած այն անձինք, որոնց իրավունքների և պարտականությունների վերաբերյալ կայացվել է գործն ըստ էության լուծող դատական ակտ, իրավունք

¹ ՀՕ-247, ՀՀՊՏ 1998.09.09/20(53):

ունեն վճռաբեկ բողոք բերելու սկսած այն օրվանից՝ երեք ամսվա ընթացքում, երբ իմացել են կամ կարող էին իմանալ նման դատական ակտի կայացման մասին»:

Նշենք, որ նոր ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի քննարկվող հոդվածների կապակցությամբ արդեն իսկ ձևավորվել է որոշակի դատական պրակտիկա: Մասնավորապես, ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատը, թիվ ԵԱՔԴ/0054/02/11 քաղաքացիական գործով 10.10.2018 թվականի որոշմամբ վճռաբեկ բողոքն առանց քննության թողնելով, նշել է, որ «...գործող իրավակարգավորումների պայմաններում ինչպես գործին մասնակցող անձանց, իսկ օրենքով նախատեսված դեպքերում՝ գլխավոր դատախազին և նրա տեղակալներին, այնպես էլ գործին մասնակից չդարձված անձանց նյութական կամ դատավարական իրավունքի նորմերի խախտման կամ սխալ կիրառման հիմքով անմիջապես Վճռաբեկ դատարանի որոշման դեմ վճռաբեկ բողոք բերելու իրավունք վերապահված չէ: Տվյալ դեպքում Վալենտինա Կիրակոսովայի ներկայացուցիչը վճռաբեկ բողոք է բերել որպես գործին մասնակից չդարձված անձ՝ վճռաբեկ բողոք բերելու հիմքում դնելով վճռաբեկ դատարանի կողմից նյութական և դատավարական իրավունքի նորմերը խախտված ու սխալ կիրառված լինելու հանգամանքները: Այսինքն՝ Վալենտինա Կիրակոսովայի ներկայացուցիչը, անտեսելով, որ Վճռաբեկ դատարանի որոշումը նյութական և դատավարական իրավունքի նորմերը խախտված ու սխալ կիրառված լինելու հիմքով գործին մասնակից չդարձված անձի կողմից ենթակա չէ բողոքարկման վճռաբեկության կարգով, ներկայացրել է վճռաբեկ բողոք»: Նշված գործով ուշագրավ է այն հանգամանքը, որ թե՛ առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարանը և թե՛ ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանը հայցը մերժել են, և գործին մասնակից չդարձած անձի իրավունքներին ու պարտականություններին ենթադրաբար առնչվող դատական ակտը կայացվել է ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատի կողմից: Օբյեկտիվորեն հարց կարող է առաջանալ եթե անձը չունի վճռաբեկ բողոքարկման իրավունք, ապա ինչպես պետք է իրացնի իր վերաքննիչ բողոքարկման իրավունքը, եթե առաջին ատյանի դատարանն իր իրավունքներին առնչվող դատական ակտ չի կայացրել: Որքան էլ գործի առաջին

ատյանի դատարանի կողմից գործին մասնակցող անձանց շրջանակը ճիշտ չորոշելու արդյունքում դատական սխալ թույլ տալու կանխավարկածը, միննույն է, բողոքարկման իրավունքի իրացման համար անհրաժեշտ է, որպեսզի բողոքարկվող դատական ակտն անդրադառնա գործին մասնակից չդարձած անձանց իրավունքներին և պարտականություններին: Բացի դրանից՝ օրենսդիրը չի կարգավորել նաև այն հարցը, թե կարող է արդյոք իրավական հետևանքներ առաջացնել որևէ գործով կայացրած Վճռաբեկ դատարանի գործն ըստ էության լուծող դատական ակտը, եթե տվյալ գործի շրջանակում առաջին ատյանի դատարանի եզրափակիչ դատական ակտի դեմ գործին մասնակից չդարձած անձի կողմից բերված վերաքննիչ բողոքը բավարարվել է, դատական ակտը բեկանվել է, և գործն ուղարկվել է նոր քննության: «Հայաստանի Հանրապետության դատական օրենսգիրք» ՀՀ սահմանադրական օրենքի¹ 10-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն՝ նույնանման փաստերով այլ գործով Վճռաբեկ դատարանի կողմից իրավական նորմի մեկնաբանությունից տարբերվող մեկնաբանության դեպքում դատարանը պետք է հիմնավորի օրենքի և այլ նորմատիվ իրավական ակտի՝ Վճռաբեկ դատարանի մեկնաբանությունից շեղվելը: Իսկ նույն օրենսգրքի 13-րդ հոդվածի համաձայն՝ եզրափակիչ դատական ակտը դատարանը կայացնում է Հայաստանի Հանրապետության անունից: Օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտերը պարտադիր են դրանց հասցեատերերի համար: Օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտը չկատարելն առաջացնում է օրենքով նախատեսված պատասխանատվություն: Հետևաբար քննարկվող դեպքում կարող է առաջանալ մի իրավիճակ, երբ Վճռաբեկ դատարանի որոշումը շարունակում է պարտադիր մնալ հասցեատերերի համար, իսկ դրանում արված որևէ իրավանորմի մեկնաբանություններն ուղղորդում են իրավակիրառ պրակտիկան:

Վեր հանված խնդիրները վկայում են, որ օրենսդիրը պետք է վերացնի ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի քննարկված անհստակությունները: Մասնավորապես, առաջարկվում է ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 391-րդ

¹ ՀՕ-95-Ն, ընդունվել է 07.02.2018 թվականին, ուժի մեջ է մտել 09.04.2018 թվականին, ՀՀՊՏ 2018.02.12/10 (1368):

հողվածի 3-րդ մասը հանել, իսկ նույն օրենսգրքի 365-րդ հողվածի 2-րդ մասի 10-րդ կետը կիրառելի չդիտարկել վճռաբեկության վարույթի համար: Միաժամանակ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 365-րդ հողվածի 2-րդ մասի 10-րդ կետով սահմանված հիմքը հարկ է մեկնաբանել այնպես, որ այն կիրառելի լինի ոչ միայն անմիջականորեն բողոքարկվող դատական ակտի դեպքում, այլև սովյալ գործով վերադաս աստյանների կողմից կայացված և գործին մասնակից չդարձված անձանց իրավունքներին և պարտականություններին վերաբերող վերջնական դատական ակտերի դեպքում, որոնք թեև անմիջականորեն ենթակա չեն բողոքարկման, սակայն շահագրգիռ անձի կողմից բողոք բերելու առիթ են հանդիսացել՝ հարուցելով անմիջականորեն բողոքարկվող դատական ակտի օրինականության և հիմնավորվածության կասկած: Միաժամանակ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում անհրաժեշտ է նախատեսել դրույթ առ այն, որ գործին մասնակից չդարձված անձի բողոքը վերադաս աստյանների կողմից բավարարվելու, համապատասխան դատական ակտը բեկանվելու և գործը նոր քննության ուղարկվելու դեպքում դրան նախորդող դատական ակտերը որևէ իրավական հետևանք չեն կարող առաջացնել:

Դատական պրակտիկայում որոշակի խնդիրներ են առաջացնում նաև վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելու պայմանները: Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանն իր որոշումներում նշել է, որ «դատարանի իրավունքը», որի մասնավոր դրսևորումն է «մատչելիության իրավունքը», բացարձակ չէ և բողոքների ընդունման պայմանների հարցում կարող է ենթարկվել ողջամիտ սահմանափակումների, քանի որ պետություններն այս հարցի կարգավորման առումով հայեցողության որոշակի ինքնուրույնությանը են օժտված՝ պայմանով, սակայն, որ մատչելիության իրավունքը չի կարող սահմանափակվել այնպես կամ այն աստիճան, որ խաթարվի դրա էությունը¹: ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 394-րդ հողվածը, Վճռաբեկ դատարանի սահմանադրական գործառնությունից համահունչ, սահմանում է վճռաբեկ բողոքը

¹ Տե՛ս «Brualla de la Torre v. Spain» գործով ՄԻԵԴ-ի 19.12.1997 թ. վճիռը, «Edificaciones March Gallego S.A. v. Spain» գործով ՄԻԵԴ-ի 19.02.1998 թ. վճիռը:

վարույթ ընդունելու հիմքերը՝ միաժամանակ հիմքերից յուրաքանչյուր կապակցությամբ նախատեսելով որոշակի պայմաններ: Մասնավորապես նույն հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետի համաձայն՝ նույն հոդվածի իմաստով բողոքում բարձրացված հարցի վերաբերյալ Վճռաբեկ դատարանի որոշումը կարող է էական նշանակություն ունենալ օրենքի և այլ նորմատիվ իրավական ակտերի միատեսակ կիրառության համար, եթե՝ բողոքարկվող դատական ակտում որևէ նորմի մեկնաբանությունը հակասում է Վճռաբեկ դատարանի որոշման մեջ տվյալ նորմին տրված մեկնաբանությանը: Մեր կարծիքով, սակայն, օրենսդրական այս ձևակերպումը թերի է այն առումով, որ օրենսդիրն անտեսել է նախկինում քննված և քննվող գործերով փաստերի նույնանման լինելու հանգամանքը: Վճռաբեկ դատարանն օրենքների և նորմատիվ իրավական ակտերի միատեսակ կիրառության ապահովման իր գործառույթն իրականացնում է կոնկրետ վճռաբեկ բողոքի քննության կապակցությամբ՝ այդ կոնկրետ գործի փաստական հանգամանքների նկատմամբ կիրառելով համապատասխան իրավանորմի մեկնաբանությունը: Ընդ որում՝ շատ դեպքերում փաստական հանգամանքների առանձնահատկությունն էլ պայմանավորում է այս կամ այն իրավանորմի մեկնաբանության բովանդակությունը: Հայրենական իրավական համակարգում Վճռաբեկ դատարանն արդարադատության գործառույթից դուրս իրավական նորմերի կապակցությամբ մեկնաբանություն տալու լիազորություն չունի, հետևաբար բողոքարկվող դատական ակտում որևէ նորմի մեկնաբանությունը տվյալ նորմի կապակցությամբ Վճռաբեկ դատարանի արտահայտած մեկնաբանության հետ հակասության առումով վերլուծելիս և գնահատելիս հարկ է հաշվի առնել, թե արդյոք նույնանման են տվյալ գործերի փաստական հանգամանքները, որոնց լուծման կապակցությամբ տրվել է իրավանորմի մեկնաբանությունը: Նշված եզրահանգումը բխում է նաև «ՀՀ դատական օրենսգիրք» ՀՀ սահմանադրական օրենքի 10-րդ հոդվածի 4-րդ մասի կարգավորումից, ըստ որի՝ **նույնանման փաստերով** այլ գործով Վճռաբեկ դատարանի կողմից իրավական նորմի մեկնաբանությունից տարբերվող մեկնաբանության դեպքում դատարանը պետք է հիմնավորի օրենքի և այլ նորմատիվ իրավական ակտի՝ Վճռաբեկ դատարանի մեկնաբանությունից շեղվելը:

Իրացվելիության առումով դատական պրակտիկայում խնդիրներ է առաջացնում նաև վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելու՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 394-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 3-րդ կետով սահմանված պայմանը, համաձայն որի՝ նույն հոդվածի իմաստով բողոքում բարձրացված հարցի վերաբերյալ Վճռաբեկ դատարանի որոշումը կարող է էական նշանակություն ունենալ օրենքի և այլ նորմատիվ իրավական ակտերի միատեսակ կիրառության համար, եթե դատարանի կիրառած նյութական կամ դատավարական իրավունքի նորմի կապակցությամբ առկա է իրավունքի զարգացման խնդիր: Նախ հարկ է նշել, որ հայրենական դատավարագիտության մեջ տեսակետ է արտահայտվել, որ իրավունքի զարգացմանը նպաստելը դուրս է Վճռաբեկ դատարանի սահմանադրաիրավական խնդիրների շրջանակից: Մասնավորապես, իրավաբանական գիտությունների դոկտոր Վ. Վ. Հովհաննիսյանի կարծիքով, իրավակարգավորման ներկայիս պայմաններում Վճռաբեկ դատարանի կողմից իրավունքի զարգացմանը նպաստելն իրականացվում է օրենքի և նորմատիվ ակտերի միատեսակ կիրառությունն ապահովելու սահմանադրաիրավական խնդրի շրջանակում, սակայն տարակուսանքի տեղիք կարող է տալ այն հարցը, թե որքանով է այն իրացվելի, ինչ իրավական գործիքակազմի է տիրապետում Վճռաբեկ դատարանն այս խնդրի իրացման համար, և օրենսդրական ինչ երաշխիքներ են ամրագրված հայրենական իրավական համակարգում¹: Հիմնավոր համարելով նշված տեսակետը՝ միաժամանակ հարկ ենք համարում հավելել, որ գործնականում բողոք բերած անձի համար պարզ չէ, թե ինչպիսի հիմնավորումներ պետք է ներկայացնի քննարկվող պայմանի առկայությունը հիմնավորելու համար, կամ Վճռաբեկ դատարանն ինչ չափանիշներով պետք է ստուգի բողոքը վարույթ ընդունելու այս պայմանի առկայությունը: Դատական պրակտիկայի ուսումնասիրությունը փաստում է, որ այս պայմանի հիմքով վճռաբեկ բողոքներ

¹ Տե՛ս Վ. Վ. Հովհաննիսյան, **ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի կողմից իրավունքի նորմերի միատեսակ կիրառությունն ապահովելու սահմանադրաիրավական խնդրի իրացումը քաղաքացիական դատավարությունում**, «Բանբեր Երևանի համալսարանի. Իրավագիտություն», Երևան, 2016, № 1 (19), էջ 64-75:

որպես կանոն բերվում են այն դեպքում, երբ առկա է որևէ *իրավական նորմի համակարգային մեկնաբանության անհրաժեշտություն կամ օրենսդրական բաց*։ Գործնականում քիչ չեն այն դեպքերը, երբ Վճռաբեկ դատարանը, նման անհրաժեշտությամբ պայմանավորված, իրավական մեկնաբանություններ է տվել, որոնք հետագայում արժանացել են օրենսդրի ուշադրությանը՝ հիմք ծառայելով համապատասխան օրենսդրական փոփոխությունների համար։ Այսպես, օրինակ, դատական պրակտիկայում երկար ժամանակ վիճելի էր այն հարցը, թե դատարանն իր նախաձեռնությամբ կարող է տուժանքի չափը պակասեցնել, քանի որ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի համապատասխան հոդվածի տառացի մեկնաբանությունը երկիմաստ մեկնաբանությունների տեղիք էր տալիս։ Հակասական պրակտիկային վերջ տրվեց ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի քաղաքացիական և վարչական պալատի կողմից թիվ ԵԿԴ/2680/02/15 քաղաքացիական գործով 07.04.2017 թվականին կայացված որոշմամբ, որով ՀՀ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրեց, որ դատարանը կարող է տուժանքի չափ նվազեցնել միայն այն դեպքում, երբ պարտապանն է նման միջնորդությամբ դիմել իրեն։ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքում 14.12.2017 թվականի *ՀՕ-319-Ն օրենքով* կատարված փոփոխությամբ օրենսդիրը սահմանել է տարեկան տուժանքի առավելագույն չափը և այն պակասեցնելու կարգը՝ արդեն իսկ նախատեսելով, որ դատարանն իր այդ լիազորությունն իր կարող է օգտվել միան պարտապանի պահանջով։

Վերոգրյալից հետևում է, որ օրենսդիրը, Վճռաբեկ դատարանին վերապահելով իրավունքի զարգացմանը նպաստելու գործառույթ, միաժամանակ պետք է վերջինիս վերապահի նաև իր պրակտիկայի արդյունքների հիման վրա իրավասու պետական մարմիններին նորմատիվ իրավական ակտերի կատարելագործման վերաբերյալ առաջարկներ ներկայացնելու լիազորություն։

2015 թվականի փոփոխություններով ՀՀ Սահմանադրությունը և նոր ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքը որոշակիորեն սահմանափակել են նաև պետական մարմինների՝ վճռաբեկ բողոք բերելու իրավական հնարավորությունը։ Այսպես՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 394-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետը սահմանում է, որ վճռաբեկ բողոքն ընդունվում է քննության, եթե Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ առերևույթ

առկա է մարդու իրավունքների և ազատությունների հիմնարար խախտում: Նշվածից հետևում է, որ պետական մարմինները դատական սխալի հիմքով վճռաբեկ բողոք բերելու իրավասություն չունեն: *Այդուհանդերձ, կարծում ենք, որ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 365-րդ հոդվածի 2-րդ մասով սահմանված հիմքերի պարագայում հարկ է նախատեսել բացառություն և դատական ակտը պարտադիր բեկանման հանգեցնող հիմքերով բողոք բերելու իրավասություն վերապահել նաև պետական մարմիններին, քանի որ այդ հոդվածով սահմանված՝ դատական ակտը բեկանելու հիմքերը դատավարական բնույթի այն խախտումներն են, որոնք խաթարում են արդարադատության բուն էությունը և կարող են թույլ տրվել նաև Վերաքննիչ դատարանի կողմից:* Հակառակ պարագայում ստացվում է, որ Վերաքննիչ դատարանի կողմից նման խախտումներ թույլ տալու դեպքում պետական մարմին ընդհանրապես բողոքարկման իրավունքից չի օգտվում:

Անփոփեղով՝ հարկ է նշել, որ նոր ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքը վճռաբեկության վարույթի մասով դեռևս բարեփոխման կարիք ունի և վերոշարադրյալում բարձրացված խնդիրները և դրանց լուծման կապակցությամբ արված առաջարկությունները կարող են այդ հարցում որոշակի նշանակություն ունենալ:

ПРАКТИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ КАССАЦИОННОГО ОБЖАЛОВАНИЯ В ГРАЖДАНСКОМ ПРОЦЕССЕ

Ашхен Карслян

*Ассистент кафедры гражданского процесса ЕГУ,
кандидат юридических наук*

Данная статья посвящена анализу практических вопросов кассационного обжалования, возникшего в судебной практике в результате принятия и применения нового Гражданско-процессуального кодекса РА.

В статье автор обсудил вопрос правовой возможности кассационного обжалования судебных актов Апелляционного суда РА, которые были вынесены в результате рассмотрения апелляций на под-

готовительные определения суда первой инстанции. В связи с этим, придя к выводу, что новый Гражданский процессуальный кодекс РА не предоставляет такой возможности, мы предложили внести соответствующие поправки в новый Гражданско-процессуальный кодекс РА.

На примере собственной практики, мы предлагаем предоставить Кассационному суду правомочие на подачу предложений относительно совершенствования нормативных правовых актов компетентным государственным органам, что в свою очередь позволит суду данной инстанции полностью реализовать свою функцию подействию развития права.

PRACTICAL ISSUES OF CASSATION APPEAL IN CIVIL PROCEDURE OF THE REPUBLIC OF ARMENIA

Ashkhen Gharslyan

*Assistant at YSU Chair of Civic Procedure,
Candidate of Legal Sciences*

This article is dedicated to practical issues of cassation appeal, which emerged in judicial practice as a result of the adoption and application of the new Civil Procedure Code of the Republic of Armenia.

In the article, the Author discussed the issue of the legal possibility of cassation appeal of the decisions of the Court of Appeal against the interim judicial acts of the Court of First Instance and concluded that the new Civil Procedure Code does not provide such possibility. Therefore, the Author proposed to make the corresponding amendment in the Civil Procedure Code of the Republic of Armenia.

Within the framework of the article, the Author has suggested to authorize the Court of Cassation to submit to the competent state bodies proposals on improvement of normative legal acts based on the results of its practice, which will enable the court to fully accomplish its function of promoting development of law.

Բանալի բառեր – վճռաբեկ բողոքարկման իրավունք, միջանկյալ դատական ակտ, իրավունքի զարգացման գործառույթ, մարդու

հրապուրնքերի հիմնարար խախտում, միատեսակ կիրառություն, նույնանման փաստեր, նոր քննություն, հրապակյան հետևանքներ:

Ключевые слова: *кассационное обжалование, подготовительное определение, функция развития права, фундаментальное нарушение прав человека или нарушение основных прав человека, единообразное применение, идентичные факты, новое рассмотрение, правовые последствия.*

Key words: *Cassation appeal, interim judicial act, the function of law development, fundamental violation of human rights, uniform application, identical facts, new consideration, legal consequences.*